

להבות אש קודש

לקט מתורתם של קדושי ושרידי השואה

פרשת יתרו¹

פרשתנו היא פרשת מהות ישראל ומקור חיות העולם כולו בנתינת התורה לישראל. מעמד הר סיני שהינו מעמד קביעות התורה לנצח בנשמות ישראל היתה מלווה בקולות וברקים, וְהָרַ סִינָי עָשָׂן כַּלֹּס מִפְּנֵי אֱלֹהֵי יְרֵד עָלָיו ה' בְּאֵשׁ וַיַּעַל עָשָׂנוּ בְּעֵשָׂן הַכַּבֵּדֶשׁ, ובדורנו עולה עשן כבשני אושוין ומחנות ההשמדה אך מהם עולה באש הזקה ועוצמתית לאין שיעור, נשמותיהם של קדושי ישראל תורתם ואמונתם הצרופה של המושלכים בלהב אש, למען קדושת שמו יתברך אלקי החיים. לפנינו לקט פנינים זוהרות בורקות ומאירות מאש להט העסק בתורה של הקדושים ושרידי המחנות.

שכל התורה ושכל האדם

הרב מרדכי פרגמנסקי² זצ"ל כתב (מובא בספר חיים באמונתם – האמונה בחז"ל ובדבריהם הקדושים לרב ראובן מרדכי שמעלצר שליט"א עמ' תכ"ג) וזלה"ק:

¹ עריכת הגליון והלימוד בו לקיים מצות בוראי יתברך. ולעילוי נשמות הורי היקרים אודים מוצלים מאש, אבי מורי ר' מנחם אהרן ב"ר טוביה ז"ל, אמי חוה בת ר' יהודה ז"ל. חותני הרב מנחם ב"ר יצחק (חבה) אשתו זהבה בת רבקה, בנם משה יצחק ז"ל. מו"ר הרב דוד ב"ר חיים (פוקס) זצ"ל, הרב סיני יצחק הלוי בן הרב שמעון (אדלר) זצ"ל, יהודה בן הרב מרדכי יבלחטו"א (דימנטמן) שלומית בת ר' יהודה ז"ל (מן), אהובה לאה בת הרב שמעון יבלחטו"א (קלרמן). בכ"ו בשבט יום אזכרתה של דודית מרים בת ר' יהודה ז"ל, אחות אמי, שהיו יחדיו בתקופת אימים של השואה, ושמרה על אמי אחותה הצעירה, תמכה בה תנצב"ה.

לרפואת שמואל דב בן מלכיאלה בתושחי"י.
² ראשית דבריי משום הכרת הטוב והודאה על האמת, לדברי רבי מרדכי פרגמנסקי אלו וכל המחשבה להביא מדבריו, באו בעקבות שיחה עם הרה"ג הרב משה סמסונוביץ שליט"א מרמות שבירושלים, אותו זכיתי להכיר היכרות אישית ולהשתתף בועד מיוחד בביתו המתקיים מדי עש"ק במשך שנים רבות. הרב שלח אליי השבוע קונטרסים שכתב העוסקים בתורתו של רבי מרדכי פרגמנסקי זצ"ל, שיום פטירתו יחול בכ"ה בשבט (יום אזכרתו של ר' ישראל מסלנט מחולל תנועת המוסר). המאמר הנבחר הוא עפ"י מאמר מקובץ בעקבות ר' מוטל תשפ"ד מאמר: **שכל התורה ושכל האדם** (עמ' ל"ז-נ"ה) לרב משה סמסונוביץ. זהו המאמר היחיד שישנו בכתב מר' מרדכי כמתואר בקובץ.

בטרם אכתוב מעט גרגרים מתולדותיו של ענק זה, אציין כי סיפור מוסרי עמוק של 'הכרת הטוב' עומד מאחורי העיסוק וההפצה של תורת הרב פרגמנסקי ע"י הרב משה סמסונוביץ. כששאלתי מה ראה על ככה לעסוק ולהפיץ את תורתו (הרב מוציא מאז תשפ"א בכל שנה קונטרס 'בעקבות ר' מוטל' [מרדכי], סמוך ליום האזכרה שלו). תשובתו הדהימה אותי, אך לפי הכרתי אישיות ענקית ולא מוכרת זו 'הסתדר' לי מצויין, וכך ענה לי: 'משום הכרת הטוב שהרב מרדכי עשה עמו. שאילתי מה הפשט? הרב מרדכי נפטר לפני כשבעים שנה! תשובתו היתה: בשנת תש"פ (שנת ה'קורונה' למי שכבר שכת...) אשתו הצדקת הביאה לו ספר קריאה רבי מרדכי פרגמנסקי ותולדותיו וקורותיו של אותה דמות פלאית (נכתבו ע"י הרב יעקב ביטון בעריכת הרב דב אליאד ירושלים תשע"ג). באותה שנה שהעולם היה סגור ומסוגר איש איש בביתו וכזכור אפילו לבית הכנסת לא ניתן היה לצאת, ישב הרב משה סמסונוביץ התוודע לדמות פלאית זאת ועסק בתורתו במשך כחודשיים ברציפות, למד והרחיב מהמסופר עליו ובמיוחד מכיוון שהרב פרגמנסקי לא זכה להשאיר זש"ק בעולם, החליט לעסוק בתורתו ולהפיצה ברבים כהכרת הטוב שבעזרתו התמודד עם אותו סגר נורא.

מתולדותיו

הרב מרדכי פרגמנסקי זצ"ל (תרס"ג ליטא – כ"ה בשבט תש"י שוויץ נקבר בני ברק). נולד בטבריה שבליטא לאליהו פוגרמנסקי. אמו הייתה בתו של רבי חיים סגל מיאנובה. למד בגימנסיה העברית המקומית. בעקבות מפגש ברב אליהו לופיאן זצ"ל עבר לשיבתו בקלם. כמתואר בתחילת הספר שהרב אליהו לופיאן הגיע לאחר מלחמת העולם הראשונה (תרע"ד-תרע"ח) במסע חיזוק אותו ערך בקהילות אירופה, לעייר טבריה שבליטא בה שימש ברבנות הרב אהרן בורשטיין זצ"ל שהתפרסם לימים בשם 'הגאון מטבריה' (עלה לירושלים ושם נפטר). בפגישתו אמר לר' אליהו לופיאן: יש כאן בחור צעיר והוא גאון של ממש, צריך אתה 'לגנוב' אותו מכאן ולהצילו [מהגמנסיה] הוא יחיד בדורו, ועוד עתיד להאיר את עיני ישראל! מן הענין לספר בסיומו של הספר בעמוד האחרון מתואר כי הרב שלום שוודרון זצ"ל ערך הספד לר' א'לה לופיאן (נפטר כ' באולול תש"ל), התלמידים ציפו לשמוע מרב שוודרון (עורך כרכי ה'לב אליהו' שיחות ר' א'לה) סיפורים עליו, והנה שעה ארוכה הוא מספר להם על הרב מרדכי פרגמנסקי! בתשובתו לתמיחתם ענה להם: 'ומי גרם? – רבי א'לה גרם! ר' א'לה הכניס מרגלית זו להיכלה של תורה, ולזכותו נזקפת כל מסכת חייו הנצחית. ר' א'לה עצמו אמר: גם אם לא הייתי יורד לעולם אלא כדי להביא את ר' מוטל פרגמנסקי לתורה, כבר היה די לי' (ע"כ מהספר עצמו).

אחר כך למד בישיבת טלז, שם התפרסם כעילוי ומדקדק בהלכה. בשלב מאוחר יותר קבע את מושבו בקובנה והיה מגיע לעיתים לטלז ומעביר שם שיחות מוסר ושיעורים.

התנאי המוקדם להכנת התורה הוא שיתברר ויתאמת בנפש האדם המרחק העצום בין שכל התורה לשכל האנושי (כגובה שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם (ישעיהו נ"ה ט')) ושהמרחק הזה מוכרח מעצמו מפני שאי אפשר שתתדמה תורת ה' לתורת בני אדם ובשביל זה נקראו חז"ל נביאים כמו שאמרו חז"ל (בבא בתרא י"ב ע"ב) אעפ"י שנמלה נבואה מן הנביאים מן החכמים לא נמלה³ [ע"כ] מפני רק מעמקות של נבואה משיגים התורה. והמהר"ל מפראג (נתיבות עולם נתיב התורה י"א) פירש שמביאורם של חז"ל בתורה מוכח שחז"ל נקראים תורה מפני שלבאר תורה יכולה רק התורה בעצמה, שרק התורה משנת את עצמה, ואילו היה פירושם של חז"ל בתורה מוכח עצמם לא היה נחשב לפירוש כלל, ורק מפני התורה המאירה בהם – משם באה ביאורם בתורה, וזה נחשב שהתורה מכארת את עצמה, ואין כאן פירוש הבא מהוצאה לה כלל ורק התורה המאירה באדם – משם בא הקישור וההתדבקות בין תורתו לתורת ה' ורק משם בא האדם להשגת התורה... וכשיתברר אצל האדם המרחק העצום בין ביאורי התורה לביאורי האדם ועומק הנובע מהתורה, ישלול ממנו מעט את שיעורי המושגים המצומצמים – זהו גם כן חלק מהכנת התורה

שמיעת האוזן ושמיעת הלב

וַיִּשְׁמַע יְתָרוֹ כִּהְיוּ מְדַבְּרִים בְּתוֹךְ הַמִּדְבָּר וַיִּבְרַח מִמֶּנּוּ וַיָּבֹאוּ אֶל מִצְרָיִם וַיִּשְׁמַע יְתָרוֹ אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ... (שמות י"ח א')

מה שמועה שמע ובה (רש"י עפ"י זכחים קט"ז ע"א)

הרב דוד בליאכר⁴ זצ"ל הי"ד כותב בספרו דברי בינה ומוסר במאמר בין שמועה לשמועה וזלה"ק:

בספר תרצ"ב מינה אותו הרבי מחב"ד יוסף יצחק שניאורסון זצ"ל לעמוד בראשות ישיבת תומכי תמימים שהקים אז בריגה. הישיבה נסקרה לאחר כשנה, והרב פוגרמנסקי עבר לכהן בראשות ישיבת היידיה באנטוורפן, בליגה, למשך כמה שנים. בסוף תר"ץ שב לקובנה, ועבר את השואה בגטו קובנה. במקום נורא זה מתוארים סיפורים למעלה מבינת אנוש על מסירותו וצדקותו וההשגחה פרטית שנלוותה כמלאכי מרום להצילו ולשומרו. אחד מהם (מתואר בספר בעמ' 155) גם בעתות הקשות הללו, לא הסח דעת מן העילוי הרוחני ומההקפדה גם על קוצו של יו"ד. כך סיפרו: בהיותו בגטו בתוך צריף עם עוד הרבה יהודים, נשמעו לפתע באמצע היום דפיקות חזקות בדלת. כולם הבינו שאלו הגרמנים. ר' מרדכי הורה להם לא לפתוח, משום שיש בזה שאלה של 'איסור דרבנן' (לא מוסבר מהו). כולם התחילו לצעוק כי מדובר בפיקוח נפש, שאם לא פותחים את הדלת, הגרמנים שוברים אותה ופורצים פנימה ויורים בכל הנמצאים. הצעקות הגיעו עד לב השמים, אבל אף אחד לא העז לפתוח את הדלת בלי רשותו של ר' מרדכי. בסופו של דבר הסתלקו אלה שדפקו ולא נודע אח"כ בכלל מי הם היו.

ניצול שואה אחר הרב יצחק אלחנן גיברלטר זצ"ל (כתב קורותיו בשלשה כרכים יסור יסרני) מסר בשם רבי מרדכי: כשם שבשנים כתקונם נפסק על המדינות לחיים ורק על היחידים למיתה, כך בתקופה זו של השואה היתה גזירת מות על כל המדינות, אבל היו יחידים שעליהם היתה גזירת חיים, להם היתה הנהגה ניסית לקיים גזירת שמים ולזכות בחיים. כך הרגשנו 'כי מלאכיו יצוה לך לשמך בכל דרכיך'. (שם עמ' 156).

לאחר המלחמה הגיע לצרפת, שם הקים ישיבות לבחורים מקרב שארית הפליטה. הוא הקים עם הרב אברהם אליהו מייזס ישיבה בפבר פריזאי בשם באיי ושניהם עמדו בראשה. (עמ' 300 בספר מתאר בהרחבה).

לאחר נישואיו בחודש אדר ה'תשי"ט בהיותו בן ארבעים ושש, התדרדר מצבו הרפואי, הוא לקה כנראה בשחפת ונפטר בשווייץ כמעט שנה לאחר מכן, בכ"ה שבט ה'תשי"י, ארונו הועלה לקבורה בישראל והוא נקבר בבית הקברות שומרי שבת בבני ברק.

³ רמב"ן בבא בתרא שם: זלה"ק: נבואת החכמים שהיא בדרך החכמה לא נטלה, אלא ידעים האמת ברוח הקדש שבקרבם. עפ"י הערות ותוספות של הרב משה סמסונוביץ שליט"א קונטרס בעקבות ר' מוטל תשפ"ד מאמר שכל התורה ושכל האדם עמי ל"ז-נ"ה.

⁴ הרב דוד בליאכר (תרנ"א אוקריינה נספה באייר תשי"ד) נולד לאביו הרב ישראל שהיה שוחט ובודק (שו"ב) בעירו הומאן, לאחר מכן עברה המשפחה לקוואקז. בתחילת דרכו בעולם המוסר למד בסלבודקה אצל ה'סבא מסלבודקא' רבי נתן צבי פינקל זצ"ל, עפ"י המלצתו המשיגה הרב אברהם גרוזינסקי זצ"ל הי"ד קבע אתו שיעור מיוחד והעניק מגדלותו לבחור הצעיר, במשך כל שנותיו הרבה הרב דוד בליאכר זצ"ל להפליג בשבחו. מאוחר יותר התוודע ל'סבא מנובהרדוק' רבי יוסף יוזל הורביץ זצ"ל, ונעשה מתלמידיו המובהקים. בעיר נובהרדוק התגוררו הורי אביו (לימים זכו לעלות לארץ ישראל לירושלים עד הסתלקותם) שחבבוהו עד למאוד. בפרוץ מלחמת העולם הראשונה (תרע"ד) פנה הרב יוסף הורביץ זצ"ל לעיר הומל הרוסית ולאחר סיור עם חתנו הרב אברהם יפה'ן זצ"ל החליטו להקים המשך הישיבה בעיר לובן. בקשיים גדולים רבים הועברה הישיבה לשם. שיטת נובהרדוק היתה לייסד ולזרוע ישיבות בכל מקום - רשת ישיבות 'בית יוסף'. נזכר כי תקופה זו קשה מנשוא מבחינה גשמית של מלחמה עולמית וכן אח"כ מלחמה רוחנית של כפירה והשכלה שהשחיתו חלקות רבות וטובות.

בחורף תרפ"ב לאחר החלטה להעביר את הישיבות מרוסיה לפולין קבע ישיבתו במזריטש. קשיים מרובים וימים של רעב עברו על התלמידים, אך הוא נצב כצור בהתמודדות הגשמית, עם זאת החזיר רוח של תחיה בכל תלמיד. היה מפורסם בפקחותו וביראתו, למרות צניעותו היו רבים מהעיר מתייעצים אתו בעניניהם. שיחותיו הפליאו את שומעיהם, היה ידוע כמתאר אומן, שבשיחותיו תיאר את חלקי החיים ותהפוכותיהם, ומכל מה שראה או שמע הביא דוגמאות בשיחותיו. בשנת תרצ"א עלה לארץ ישראל ויסד בבני ברק את ישיבת 'בית יוסף' הראשונה מרשת נובהרדוק.

בפרוץ מלחמת העולם השנייה העביר חלק מיישיבתו לווילנא, הוא נשאר במזריטש ולמעשה במשך למעלה משנה התחבא בבונקרים שונים עד שלבסוף נתפסו כולם והובלו למיידנק, שם רוב משפחתו נספו על קדוש ה'. בת אחת נצלה עלתה לארץ ישראל קבעה תאריך אזכרה משותף לכל משפחתה בכ"ה באייר.

דברי תורתו נלקטו לספר דברי בינה (בית יוסף תל אביב תש"ל) לאחר שנים של איסוף וליקוט תורותיו, כמתואר בתחילת הספר, באחריתו תולדותיו בהרחבה בקונטרס 'חסדי דוד'. כמו"כ בספר גוילי אש (ישיבת בית יוסף ירושלים תשל"ג) כפי שנכתב בשער הספר: שיחות מוסר ודברי הגות מעזבונם של גדולי וקדושי ישיבות בית יוסף נובהרדוק שנספו בשואה.

הכוונה היא לאיכות השמיעה של יתרו, שהרי שמע מה ששמעו כולם, אלא שמדובר לא נתעורר איש לבוא. ואף כשבאו לשאול את בלעם, אמר להם: ה' עוז לעמו יתן, כלומר אין הדבר נוגע לנו, אלא יש לו להקב"ה עסק עם עמו בלבד. הוא נתכוון בזה להחליש את הרושם, בדומה לעמלק, שמשלו עליו משל במדרש (ילקוט שמעוני כי תצא) לאחד שקפץ לאמבטי רותחת, כדי לצנן את ההתלהבות העולמית מגדולת ישראל.

אמנם אף על אומות העולם נאמר 'שמעו עמים ירגזון' (שמות ט"ו י"ד) שמענו אשר הוביש ה' את מי ים סוף (יהושע ב' י') אך הם נתרשמו מהיד החזקה ומיכולת ה' לשנות את הטבע, והתחילו להתיירא לנפשם ולחפש תחבולות כיצד להנצל, לא כן יתרו, הוא ביקש לעצמו דרך חיים, ולפיכך יותר משנתרגש על פלאי ההשגחה, התפלא על הסיבה שגרמה לכך, על האנשים שהתיצבו על דרך למעלה מטבעם, ובשל כך נהג עמהם הקב"ה למעלה מדרך הטבע. כי יש להתפעל יותר מאנשים היוצאים למדבר, ארץ לא זרועה, בכמהון איתן שלא יחסר להם דבר גם שם, מלהתפלא על ירידת המן, שכן לגבי ההשגחה העליונה אין זה פלא כלל, כי אין מעצור לה' להושיע. ויש להתפעל יותר מזה שקפצו אל הים הסוער והזועף עד שבאו להם מים עד נפש, מלהתפלא על קריעת ים סוף עצמה. כי 'הים ראה וינס' מגבוליו הטבעיים מעצמו ומרצונו הטוב מפני ארונו של יוסף שאף הוא שבר את גדר הטבע ונעץ צפרניו בקרקע לכבוש תאותו בשעת נסיונו. הים נבקע מפני אברהם אבינו ע"ה, שכבש רחמי אב זיבקע עצי עולה' כאמור במדרש (בראשית רבה נ"ה).

מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק. בראות יתרו את מסירות נפשם של ישראל מחד גיסא, ואת עמלק המושחת היוצא להלחם בהם בשעה כזו, מאידך גיסא, נתעורר מיד לבוא להסתופף בצל הבורה עליונה זו.

נמצא שבעיקר תלוי באיכות השמיעה. והנה מצינו שבעניני הכמהון נזכרת תמיד לשון 'חיוזוק' 'אימוץ' ו'בכל לבב' וזאת משום שחייב אדם לגלות תדיר חוש חדש בכמהון החסר לו, שכן בעצם טבוע הכמהון באדם, ואין לו אלא להכיר את המציאות בשפל בדעה צלולה ובהירה. וכך נראה מדברי 'חובות הלבבות' שכל דבריו בעניני כמהון מוסבים רק על חשבונות שכליים לברר הדבר. ואכן נקל מאוד לאדם להכיר ולהבין זאת במקצת עיון, אבל עיקרו של דבר הוא, איכות השמיעה, שלא יכנסו הדברים באוזן אחת ויצאו מהאוזן באחרת. כי הכל אמנם תלוי בחיוזוק ואימוץ, בדומה למאור החשמל, אם מקוטע איזה כבל כחוט השערה גורם הדבר לחשיכה. וגילוי הכמהון עצמו למה הוא דומה? לזהב המופק מן האדמה, שהוא מעורב בפסולת של טיט ועפר. עבודה רבה מושקעת עד שמוציאים זהב טהור, וחכמה גדולה היא להתחקות אחר עפרות זהב בכלל, אעפ"י שידוע שהזהב מצוי בעולם.

וכיוצא בה בעניני השגחה. בתקופת יציאת מצרים היתה ההשגחה הנסית גלויה לעין כל, זהב טהור ומזוקק, אך כיום על האדם לגלות בתוך הטבע את נסי ה' והשגחתו, שהם בכחינת עפרות זהב מעורבת פסולת וסיגים, כי הזהב הוא זהב של ממש, אלא שמעורבים בו סיגים.

למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך [דברים ט"ז ג'], אותה חכמה בהשגחה משעת יציאת מצרים שבאה לידי ביטוי ב'זה אלו' אפשר וצריך למצוא אותה כל ימי חיך. אלא שכל זה תלוי באיכות שמיעתו של אדם, בעיון ובהתבוננות בלימוד המוסר.

מה ענין קידוש לבנה אצל הר סיני?

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אֱלֹהֵיךֶם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כִּי לְבַעֲבוֹר נְסוּת אֶתְכֶם בְּאֵלֹהִים וּבַעֲבוֹר תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ עַל־פְּנֵיכֶם לְבַלְתָּי תַחֲטְאוּ (שמות כ' י"ז)

אמר ליה ההוא מרבנן לרב כהנא, מו שמיע לך מאי הר סיני? אמר ליה הר שנעשו נסים לישראל. אמר ליה הר ניפאי מיבעי ליה? אלא הר שנעשה בו סימן טוב לישראל. (שבת פ"ט ע"א)

בספר עיון מנחם לרב מנחם סג"ל פולאק זצ"ל ביאורים לאגדות הש"ס כתב בביאור דברי הו"ל אלו וזלה"ק:

הנה אינו מבואר כאן מהו ה'סימן טוב' שנעשה בו. וי"ל עפ"י מה שאמרו חז"ל (נדרים כ' ע"א) בעבור תהיה יראתו על פניכם זו בושה, לבלתי תחטאו מלמד שהבושה מביאה לידי יראת חטא. מיכן [זו הלשון בגמרא] אמרו סימן יפה לאדם שהוא ביישן [עכ"ל הגמרא].

אלמא דאז בשעת מתן תורה נטבעה ונתקעה בהם בישראל מידת בושה, וזהו הסימן טוב שנעשה בהם בהר סיני והיא סימן יפה באדם. וכזה יש לפרש מה שאנו אומרים בברכת קדוש לבנה 'סימן טוב ומזל טוב יהיה לנו ולכל ישראל'. כי מזל טוב יש לו לאדם אם הוא זוכה להון ועושר, אבל 'עשיר יענה עזות' כתיב [משלי י"ח כ"ג], והוא סימן רע, ואנו מתפללים סימן טוב, שהוא מדת בושה וגם מזל טוב שהוא עשירות יהיה לנו [ולכל ישראל]. עכ"ל הרב מנחם סג"ל פולאק⁵ זצ"ל.

לימוד זכות על שנתם של ישראל לפני קבלת התורה

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהֵיטֵב הַבִּקֹּר וַיְהִי קֶלֶת וּבְרָקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל־הָהָר וְקָל שֶׁפָּר חֹק מֵאֵד וַיַּחֲרֵד פְּלִיחָעָם אֲשֶׁר בְּמִתְּנָה (שמות י"ט ט"ז)

הרב צבי מייזליש זצ"ל בספרו שו"ת מקדשי השם בחלק זר זהב (ח"ב בפרשתנו) כותב וז"ל: ק: במדרש שיר השירים (פרשה א' י"ב) שהקב"ה הקדים לישראל שבבוקר ישנו להם ישראל כל אותו הלילה ובא הקב"ה ומצאן ישנים. התחיל מעמיד עליהן בקלאנין, הדא הוא דכתיב ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר ויהי קולות וברקים, והיה משה מעורר לישראל ומוציאן לאפנתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה וכו' וזהו שמקנטרין ע"י ישעיהו (נ' ב') שנאמר מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה, עיי"ש. ותמהו המפרשים היתכן שכלל ישראל היו ישנים על אותו הלילה לפני קבלת התורה.

ואולי יש לומר שהענין כמו שאמר הגה"ק מאפמא ז"ל בעל האוהב ישראל (הובא באמרי יוסף פרשת קרח) שדקדק על אומרו, בוקר ויודע ה' את אשר לו [במדבר ט"ז ה'] למה דחה אותם עד בוקר דייקא. אכן כונתו היה כיוון שראה שתעו מדרך האמת ונלכדו ברשת היצר לכן רצה שימתינו עד בוקר ובלילה בעת שינתם כאשר הנשמה תצא מגופם ותשוטט למעלה, אז יקח נשמתם וירחיץ אותם מטינופם לטהרם מטומאתם ומקליפתם, וממילא בבוקר כאשר יתעוררו משנתם ותחזור להם הנשמה המטהרה יחזרו בתשובה ויתדרגו מהטאם ויפייסו את משה ואהרן, כי כן דרך הצדיקים אם רוצים לתקן איזה אדם ולטהר נשמתו אזי בלילה כאשר הנשמה יוצאת מהגוף בעת השינה יוכל לטהרה ולרחצה מכתמי טומאתה, וז"ש דייקא בוקר ויודע ה' את אשר לו.

אכן לפי זה יש לדקדק למה באמת לא היה כן ולא תיקן משה רבינו ע"ה את נשמתם, לזה אמר דבאמת אילו היו ישנים בלילה אז היה עושה כן משה, אכן הם לא היו ישנים כל אותו הלילה וכמו שנאמר (במדבר ט"ז י"ט) ויקהל עליהם קרח את כל העדה, ופירש רש"י, בדברי ליצנות. כל הלילה ההוא הלך אצל השבטים ופיתה

⁵ הרב מנחם סגל פולאק (תר"ן הונגריה תשי"כ ארה"ב) למד בישיבותיהם של הרב שמואל רוזנברג באונסדורף ואצל הרב עקיבא סופר בפרשבורג (נץ של החת"ם סופר). בהיותו בן עשרים ושלוש נתמנה לרב בעיר סערנעטש, עיר שהיתה מבורכת בתלמידי חכמים מופלגים. ראשי הקהל בקשו כדי לקבלו לכהן פאר בעירם שיסמך להוראה משלשה גדולי הוראה מרבני הונגריה הלא הם רבו הרב שמואל רוזנברג, הרב מרדכי וינקלר (לבושי מרדכי) והרב מסערדהיל (!). היה משמר בדבקות מסורת ומנהגי אבות בלא לזוז כחוט השערה מהם. לאחר כעשרים ושש שנה של שבתו בעיר, ופרצה מלחמת העולם השנייה, קיבל בשנת ת"ש הזמנה לכהן ברב בקהילה של יוצאי הונגריה בניו יורק עם כרטיס כניסה. הוא החליט להיענות להזמנה והיגר לשם. כדוגמא לשמירתו על מנהגי ומסורת דורות מסופר כי באחת החתונות בקשו לשנות את הפיוט המקובל של 'מי בן שיח שושן חוחי' ששרים לפני החופה והוא עמד על כך בתוקף שלא ישנו (ביאר עפ"י הספר יבקש רצון כי יסודו בדברי הגמרא סנהדרין ל"ז על סוגה בשושנים). עם קבלתו את הידיעה המרה ששתי בנותיו שנשארו באירופה נספו עם ילדיהן גרם לנפילתו לחולי. בהקדמת ספרו זה עיון מנחם לאגדות, מתאר כי 'מצות הרופאים היתה חזקה להסיח דעתי מהמאורעות האיומות...לכן שמת לי למפלט גם אני ללון בעומקה של הלכה וגם בעומקה של אגדה ונתקיים בי הפסוק (תהלים קי"ט צ"ב) לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעוניי, כי מידי נתתי לבי להתעמק בדברי חז"ל, מצאתי מנוח לעשתונותי וירווח לי' (עכ"ל).

עוד נוסף על מדותיו הנאצלות שבעיני מדות ובין אדם לחבירו היה מקפיד מאוד, שלא לדרוש דבר שלא היה משוכנע בו באמת, וכן נהר מאוד לא לגנוב דעת הבריות, לא היה נמנע מלהסתיר דעותיו.

ספרו שו"ת חלק לוי נדפס לראשונה בתרצ"ד ובשנית בתשכ"ח. דרשות חלק לוי עה"ת (מכת"י ליקוואד תשע"ז, תשפ"ד) עיון מנחם אגדות השי"ס (משם הובאו הדברים לעיל. בחסד ה' יתברך מצאתיהו לערך שנת תשע"ג במכירה חד פעמית של ספרים, ומאז לא ראיתיהו) חסד לאברהם עה"ת מהדורה ראשונה תרצ"ד, מהדורה חדשה תשע"א ארה"ב.

אותם כסבורים אתם שעלי לבדי אני מקפיד וכו' עיי"ש. הרי שלא היו ישנים ולכן לא היה יכול משה לרהוץ ולתקן נשמתם בלילה עבדה"ק [עד כאן דבריו הקדושים].

ולפי זה י"ל דוה היה כוונת כלל ישראל כמה שישנו כל הלילה כי היה ליבם נשבר בקרבם אולי נשמתם אינה מהורה כראוי לקבלת התורה, לכן חשבו שטוב להם השינה כדי שמושה רבינו ע"ה יטהר נשמתם בעת השינה ויהיו ממוהרים בבוקר לקבלת התורה, עכ"ל הרב צבי מייזליש⁶ זצ"ל בשו"ת מקדשי השם.

טעם לשינוי סדר הדברות הראשונות בתהלים מהתורה

וידבר אלקים את פליהדברים האלה לאמר. אנכי ה' אלוקי אשר הוצאתיך מארץ מצרים מקבית עבדים לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. (שמות כ' א'-ב')

בספר זכרון יעקב לרב יעקב אלימלך פאנעט⁷ זצ"ל הי"ד מבאר שינוי בסדר שתי הדברות הראשונות בין הכתובות בתורה לבין אלו שדוד המלך מביא בתהלים וזלה"ק: בספר קדושת יום טוב מדקדק מדוע שינה דוד המלך ע"ה (תהלים פ"א ט'-י"א) מסדר המקרא באמרו שמע עמי ואעידה בך ישראל אמת שמע לי. לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר. אנכי ה' אלוקי המעלה מארץ מצרים...וצריך ביאור.

ונלע"ד לישב בדרך צחות דבני נח אינם מוזהרים שלא לעבוד בשיתוף, מה שאין כן ישראל מצווים להאמין באחדותו יתברך שמו ויתעלה. מעתה בשעת מתן תורה קודם שנאמר להם מצות 'אנכי' עדיין בני נח היו ולא היה מקום להזהיר אותם על 'לא יהיה לך' אך אח"כ כשאמר להם הקב"ה 'אנכי' כבר נכנסו תחת כנפי השכינה, ממילא בא הפקודה 'לא יהיה לך'. מה שאין כן לאח"כ [לאחר כן] בדוד המלך ע"ה יוכל להגיד קודם 'לא יהיה לך' דאם יאמר 'אנכי' עדיין לא הזהיר על השיתוף ע"כ הוזהר קודם על לא יהיה לך ובאופן זה יקבל עליו עול מלכותו יתברך שמו שלא יהיה ה"ו בכלל עובד בשיתוף.

ובפשיטות י"ל [יש לומר] דבשעת מתן תורה היה מן ההכרח להגיד קודם 'אנכי' לידע מה הוא המצוה ומפני מה אנו מחוייבים לקיים המצוה, ע"כ אמר מקודם 'אנכי ה' אלוקיך' ואנו מצווים לקיים מצוותיו בגין דאיהו רב ושליט, ובפרט אשר הוצאתיך מארץ מצרים וקנה אותנו כמציל מוזטו של ים ועבדיו אנו, ממילא 'אם כבנים

⁶ הרב צבי מייזליש זצ"ל (תרס"ב-תשל"ד) שימש ברבנות בהוגריה. בעלות הכורת הנאצי ימ"ש שולח למחנה ההשמדה אושוץ שם נרצחו אשתו וששה ילדיו, במחנה באופן פלאי המשך לנהוג ולהנהיג ברוממות רוחנית תורנית שלא ישערה דעת אנוש. בספרו שו"ת מקדשי השם, עיקר הספר הינו תורות וחידושי סוגיות של רבנים שעלו על המוקד ונספו בשואה, והרב כנסס לספר אחד (שני כרכים גדולים) מביא בתחילת ספרו קונטרס שער מחמדים בו מספר בעדות אישית מהיסורים והתופת שעבר וראה בתקופת השואה. בין מעשיו תקיעת שופר של מאה קולות, בסתר במשך עשרים פעמים! כשהוא רץ ומסתתר במקומות שונים במחנה, כל פעם תוקע במקום אחר.

כמו"כ מתאר תיאור מזעזע של אב שכלאו את בנו יחידו על מנת לשלחו לתאי הגז ביום ראש השנה, והיתה לו אפשרות להצילו מתוך אלף וארבע מאות נערים, שעמדו להוציאם להורג. בנוסף לתשלום ממון למי שהצליח לשמור אתו, ה'מחיר' הקשה היה, שהקעפוס האחרים על הבלוק היו לוכדים נער אחר במקומו, כדי לשמור על מספר מדוייק. הוא פנה בשאלת אימה לרב מייזליש האם מותר לו לעשות זאת?

הרב ענה לו וזלה"ק: 'איך אוכל לפסוק לך הלכה ברורה על שאלה כזו במצב כזה, הלא גם בזמן שבית המקדש היה קיים, היתה שאלה כזו שהיא דיני נפשות עולה על שולחן הסנהדרין, ואני כאן באושוץ, בלי שום ספר להלכה, ובלו עוד רבנים אחרים, ובלו שום ישוב הדעת מרוב התלאות והצרות'. וממשך לתאר שהאב מתחנן שהרב יפסוק לו והוא יקבל באהבה את פסק הדין!! הרב מסרב לתת איזושהי תשובה ומתחנן שאינו יכול להשיב. בסופו של דבר היהודי לא פדה את בנו והיה האב מהלך ומדבר לעצמו בשמחה שזוכה להקריב את בנו יחידו לה', כי אף שהיכולת בידו לפדותו, עם כל זה אינו פודהו מחמת שרואה שהתורה לא התירה לו לעשות כזאת, ויהיה חשוב לפני ה' יתברך כעקידת יצחק אבינו שהיה ג"כ בראש השנה.

ומסיים הרב וכותב: ואתה אחי בין והתבונן בצדקת ובתמימות איש הישראלי, ואין שום ספק אצלי שבדאי עשו דברי האיש הזה רעש גדול בפמליא של מעלה, וקודש אברך הוא כינס את כל חיל שמיא ומשרתי מעלה, והשתבח והתפאר בכיכול, ראו בריה שבראתו בעולמי וכו', ובצדק נאמר עליו 'ישראל אשר בך אתפאר'!

הרב צבי מייזליש ניצל מגיא ההריגה, שימש כאחד הרבנים שסעקו בסוגיית העגונות הנוראה לאחר השואה. עבר לארה"ב, הקים משפחה מחדש נולדו לו תשעה ילדים, שמהם משמשים ברבנות במקומות שונים בעולם. כתב ספרים רבים. ביניהם הערות לאגרא דפרקא אחד מספרי ר' צבי אלימלך מדינוב ה'בני יששכר' זיע"א.

⁷ האדמו"ר הרב יעקב אלימלך פאנעט זצוק"ל הי"ד, נינו של המראה יחזקאל (תקופת החת"ם סופר זיע"א), שימש באדמורות בעיר דעש. הובל אל המוקד עם כל משפחתו והוצא להריגה ב"ח בסיון תשי"ד. שימש באדמורות כשלישים וחמש שנה.

כתבים אלו הוצאו ע"י תלמידו דב שפיצר זצ"ל בברוקלין תשי"ג. בדברי פתיחתו מביא מרגלית טאה ששמע מהאדמו"ר רבי ישכר דב מבעלזא זיע"א לפרש דברי (הגמרא) [חז"ל ספרי עקב מ"ז] תחיית המתים מן התורה מנין? שנאמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם, הכונה זיע"א שלומדים עם הבנים ותלמידים, נחשב כמו חי, והיינו תחיית המתים – מן התורה, כלומר ע"י התורה. וסיים הקרא כימי השמים על הארץ, דבימים שהוא כבר מתלונן בגניי מרומים, בשמים ממעל, כאילו הוא על הארץ בין החיים. עותק הספר מהדורה הראשונה שנדפסה בברוקלין תשי"ג הגיעה אלי בחסד ה' מספרים ליד ביהמ"ד אהלי יוסף ברמות. מהדורה חדשה תשס"ט.

אם כעבדים' אנו מחוייבים לשמור ולעשות כל אשר יצוה לנו, ולא היה אפשר שתקדים שום מצוה למצוה זאת. מה שאין כן בדוד המלך ע"ה שפיר הקדים 'לא יהיה' 'לאנכי' בשיטתו בתהלים, 'סור מרע' ואח"כ 'עשה טוב'... עכ"ל הרב יעקב אלימלך פאנעט זצ"ל הי"ד.

לראות את נקודת המרכז ולא את התפאורה

וְכַל־הָעַם הָאֵלִים אֶת־הַקּוֹלֹת וְאֶת־הַלְפִידִם וְאֵת־קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת־הַהַר עֵשֶׂן וַיִּרְא הָעַם וַיִּזְעוּ וַיַּעֲמֵדוּ מֵרָחֵק... וַיַּעֲמֵד הָעַם מֵרָחֵק וּמוֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל־הָעֲרָפֶל אֲשֶׁר־שָׁם הָאֱלֹקִים. (שמות כ' ט"ז, י"ח).

הרב שלמה דוד יהושע (מהרשד"י)⁸ האדמו"ר מסלונים זצ"ל הי"ד כתב באחד ממאמריו שלוקטו לספר בסוד קדושים בפרשתנו וזל"ק:

משל למלך גדול שעבר לפני העם בתהלוכה גדולה, וכל העם היו יכולים לראות את פניו, אך הטפשים הביטו ברכבו ופרשיו וכל הסובב, וכשעבר המלך לא הרגישו בו כלל, אבל החכמים לא נתנו ליבם אלא לראות את פני המלך.

[הנמשל] כך היה בעת מתן תורה, וכל העם רואים את הקולות, נסתכלו ב'צאצא קלאך' [צעצועים] היינו בכל מה שסביב כמו לפידים ועשן וכדומה. וזהו שנאמר בהם 'זיעמדו מרחוק'. אבל משה נגש אל הערפל אשר שם האלקים, הוא הביט בעיקר.

וכן שייך בכל יהודי, שכאשר ה' יתברך מאיר לו הוא כהולך בהיכל המלך, ושם יש דברים נוראים ומופלאים ובאפשרותו להשיג שם השגות ומדרגות, אבל החכם לא יביט בכל אלה, אלא כל תשוקתו ורצונו פונים אל המלך. וכסדר הנהוג במלכותא דארעא שכאשר יש לאדם רשות לילך למלך, ישנם ממונים לפני פתח המלך המפתים אותו שיקח מהם מתנות, והכל כדי לפטור אותו שלא יכנס לפניו, אבל החכם אומר איני רוצה כלום אלא הניחו לבוא אל המלך. עכ"ל הרב שלמה דוד יהושע מסלונים זצ"ל הי"ד.

האם לגרים יש עצם נסכו?

הרב יצחק וייס⁹ זצ"ל הי"ד אב"ד וורבוי מגדולי הונגריה שנשפה בשואה, ידיו רב לו בכל תחומי התורה, ובספר השו"ת שיח יצחק (נדפס לאחר הרצחו) בנוסף לשאלות שמצויות בספרי השו"ת במרחבי ארבעת

⁸ האדמו"ר הרב שלמה דוד יהושע המכונה בסלונים מהרשד"י. נולד בשנת תער"ב, היה בנו יחידו של ה'בית אברהם'. דור רביעי בן אחר בן בשולת של מייסד חסידות סלונים 'יסוד העבודה'. בעל מח חריף ומעמיק יחד עם רגש לוחט וסוער, התקפות וההכנעה השתלבו בנפשו כאחת. לאחר הסתלקות אביו בתרצ"ג הכתירוהו כאדמו"ר, בין גדולי החסידות הרב משה קליערס שהיה רבה של טבריה. קיבל על עצמו נהול הישיבה 'תורת חסד' בברנוביץ (אותה תקופה שימש בקודש הרב אלחנן וסרמן זצוק"ל הי"ד, היו קשורים ביניהם) וכן ניהול כולל 'רייסין' בארץ ישראל. בעת הפרעות בארץ ישראל (תרצ"ו-תרצ"ט) ויהודים רבים נרצחו ע"י הפורעים הערביים, היו בניניהם מחסידי סלונים, והרוח היתה שפופה, הוא ניצב עודד והפיח תקוה.

אותן שנים עולה המפלצת הנאצית בגרמניה, ועם פרוץ מלחמת העולם גם בתקופות הקשות הפיח בחסידיו רוח חיים, ובפורים ת"ש אמר כי 'בן המלך שהוא בעצם חלק מאביו, אינו משתנה במהותו בכל מצב, וכל כמה שישפילוהו ויבזוהו, צריך תמיד לזכור שהוא בן מלך!' גם לאחר הירצחם של אשתו עם בתו היחידה ואמו, לא נפל ברוחו התחזק בה' וחיזק הסובבים אותו. כאשר גברו ועלו השלהבות ניסו לשכנעו חסידיו מארץ ישראל שיעלה אליהם, ולאחר שהחליט בהסוסים רבים להיענות לבקשתם, כשנודע הדבר לחסידיו בברנוביץ געו בבכיה גדולה, שדמעותיהם שימשו כסכר ליציאתו ועזיבתו צאן מרעיתו, איתם הובל להריגה בו' מרחשוון תש"ד. במכתבו האחרון בפרוס חג הפסח ת"ש כתב: אם כי אתנו מה לומר ולדבר אין כמובן, והמשכיל בעת ההיא ידום כמו וידום אהרן, אבל לא ידום המזכירים את ה', אל דמי לכם ואל תתנו דמי לו עד ישים את ירושלים תהלה בארץ... עכ"ל.

לראשונה יצא הספר זכרון קדוש ובו ליקוט דברי תורתו עם מאמר בנושא השואה מהאדמו"ר ר' שלום נח ברזובסקי זצ"ל בעהמ"ח נתיבות שלום, ובשנת תשפ"א יצא לאור ספר זה בסוד קדושים ובו דברי תורה רבים נוספים ממנו עם תולדותיו בהרחבה.

⁹ הרב יצחק וייס זצ"ל הי"ד, נולד בשנת תרל"ג בעיר פרשבורג שבסלובקיה. הוא למד בישיבה בעירו אצל רבו המובהק הרב שמחה בונם סופר (נכדו של החת"ם סופר) בעל שבט סופר, ובגיל עשרים כבר שימש כאחד מרבי העיר. בשנת תרס"ד מונה לרב בעיר אדלבורג שליד פרשבורג, ובשנת תרע"ו מונה כראב"ד של הקהילה החשובה ורבו, וגם הקים בה ישיבה שעמד בראשה. הוא עסק הרבה גם בתורת הנסתר, ואף התקרב לכמה מגדולי החסידות של ימיו. זכה להערכה רבה מגדולי דורו עימם היה בקשר, ובעיקר היה קשור לידו הרב יששכר שלמה טייכטאל, בעל שו"ת משנה שכיר ומחבר הספר אם הבנים שמחה, שאף הוסיף קונטרסים של תשובות מאת הרב יצחק וייס לכמה מחיבוריו. הרב וואזנר זצ"ל העיד עליו 'שהיה בקי עצום בכל מכמני התורה כי לא שכח מעולם, והכל שגור בפיו, הלכה ואגדה שו"ת וספורי הדורות...'.

הרב יצחק וייס נרצח בידי הנאצים בשנת תש"ב. רוב כתביו בכל חלקי התורה אבדו בשואה. היה עד ראיה שסיפר כי בזמן שהעלו הרשעים הארורים את היהודים לרכבת בדרך להשמדתם, הם העמידו אותה במרחק מסויים מהרציף, ורק בהליכה על גבי קרש, ניתן להגיע לקרון. כתוצאה מכך זקנים ותשושים נפלו בעלייתם, ונורו במקום. הרב וייס שהיה בגיל כשבעים, נטל בידיו שתי מזוודות

חלקי שו"ע, המראות את עוצם גדלותו ותפארת יקרו בעולם התורה, ישנן גם שאלות מעניינות יהודיות שאין עין הלומד רגילה לראותן, ואת מרחב בקיאותו של הרב, בים האינ סופי של הספרות התורנית. אחת מהן היא לפנינו שיסוד תשובתה הוא מלימוד בסוגיה במסכת שבת העוסקת בקבלת התורה, ענינה הוא האם הגרים עתידין לעמוד בתחיית המתים, ואכן יסוד בתשובה היא בירור מעמדם של הגרים במעמד הר סיני, וזה לשון השאלה ותשובתה (שיח יצחק ה"ב סימן קצ"ז):

נשאלתי מבן יקר לי, הבחור החשוב ישע"י ישראל אם גם לגרים יש עצם נסכו הנקרא 'לוז' אשר ממונו הווה התחיה לאדם לעת תחיית המתים, המוכב בארוכה ענינו בספר **מטה משה** (סימן תקי"ג) ובאליה רבה (סימן ש') וכן **הגאון יעב"ץ בסדרו** (סדר מוצ"ש מחיצה ז') ובספר **קצור שלי"ה** (מסכת שבת דיני מוצ"ש) מפרש שזה שיעור הכתוב (תהלים ל"ד כ"א) שומר כל עצמותיו – לעת התחיה, אחת מהנה לא נשברה – ע"י עצם נסכו הקיים לעד, ע"ש הלכות הבדלה.

[יסוד התשובה וביסוסה על מעמד הגרים במעמד הר סיני]

הנה, אני חקרתי אם הגרים יעמדו בתחיית המתים אשר עד עתה לא מצאתי מזה דבר בשום ספר. ולענ"ד מאחר שהגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, עיין טו"ז (או"ח מ"ו סעיף ד' ס"ק ה') על מה שגר יכול לומר 'שעשני גר' כיוון שגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, כדאמרינן פרק ב' דיבמות (כ"ג ע"א), לכו מגייר גופא אהרינא הוא, ממילא שפיר עכשיו עשיה חדשה, כאילו בראו הוא יתברך עכשיו מחדש. ובה מתרין הט"ז קושיית הב"ה, וא"כ הרי הוא כאילו נולד ישראל. והנה חז"ל בשבת (קמ"ו ע"א) השמיעו דגם נשמתן של גרים היתה עומדת בהר סיני לעת מתן תורה, ע"ש. ובספר בית אלקים להמב"ט¹⁰ (שער היסודות פרק נ"א) כותב, באשר היה גם מיעוט באומות העולם אשר הפצו בתורה, כשהופיע הקב"ה בשעיר ופארן שיקבלו את התורה (עיין ב"ק ל"ה ע"א) והן הן נשמות הגרים [ע"כ עפ"י המב"ט].

וכיוון שבשעת מתן תורה החיה הקב"ה לישראל, כי נפשם יצאה בדברי הקב"ה ה' דברות, והפיה מגן עדן מל עליהם וחיו (עפ"י שבת פ"ח ע"ב¹¹) ומשם בא כח תחיית המתים לכל ישראל, כדאיתא בספרים הקדושים. וכיוון שגם נשמתן של גרים מזליהו הוו בשעת מתן תורה, מסתמא כמו שקבלו התורה, כן בכח היבורם לישראל אז וע"י זה יזכו גם הם לעתיד בזמן התחיה, מסתמא גם הגרים הם יקחו חלקם בתחיית המתים. ועיין בסוף מסכת גרים (פ"ד ה"ה). נדפס בש"ס בכרך של מסכת ע"ז) שלענין כמה דברים נקראו הגרים בשם 'ישראל'.

ועיין בספר מדבר קדמות [לחיד"א (מערכת ג' אות ג') וזלה"ק: בהון לשון הזהב] שאמרו רז"ל (יבמות ס"ב ע"א) גר שנתגייר, כקטן שנולד דמי, ולא אמרו גוי שנתגייר, להורות כי זאת לפנינו ממעמד הר סיני שקבלנו את התורה, שם נמצא נפש הגר הזה הבא אחר זמן רב מאוד להתגייר. וכמו שאמרו חז"ל [שבת קמ"ו כמובא

עמוסות בכתבי היד שלו מתוך כוונה להצילם, עמס דילג על הקרש המכשיל והצליח להכנס לקרון, אבל קויים בו: גווילין נשרפים ואותיות פורחות, וכל הכתבים הללו אבדו יחד עם מחברם. שרידי כתבים אחרים הוציאו לאור בני משפחתו את הספר שיח יצחק, ע"י מכון ירושלים. בשנת תשע"ח יצא לאור מכת"י חלק נוסף של השו"ת, ממנו הובאה תשובה זו. (עריכת תולדותיו עפ"י שו"ת בר אילן).

¹⁰ המב"ט, רבי משה יוסף מטרנאני. בשם הגדולים לחיד"א (מערכת גדולים אות מ' סימן קכ"ט) כתב: המב"ט תלמיד מהר"י בי רב [שניסה לחדש את היסודות בתקופת מרן הבית יוסף, כמובא באריכות בקונטרס 'היסמיה' שו"ת מהרלב"ח בסופו] בר פלוגתיה דמרן [הוא הבית יוסף כידוע, ללמדנו מה גדול ערכו של המב"ט] וחיבר הרב המב"ט ספר קרית ספר בסדרי הרמב"ם, וספר בית אלקים [ג"ח בתוכו: שער התפילה, שער התשובה ושער היסודות, ממנו הביא השיח יצחק דבריו בתשובתו לעיל] ושלשה חלקי תשובות הנדפסים, עכ"ל לחיד"א.

כיוון שהבאנו דברי השם הגדולים, אביא מדברי המהדיר החדש מכוון המאור (ירושלים תשע"ט) שבספר החשוב והיחודי הזה הפליאו לעשות בהערות-הארות מפקים מון אל זן לאורך כל הספר. על דברי החיד"א שכתב על קרית ספר שהוא בסדרי הרמב"ם: רבינו תנא דווקא דייק בלישניה וכתב שהחיבור הוא בסדר הרמב"ם ולא על הרמב"ם. וכמה שגו בזה ורצו להעמיס דבריו בדברי הרמב"ם ולא עלתה בידם.

בנו של המב"ט אף הוא בדרכי אביו פסע, המהר"ט רבי יוסף מטרנאני, בעל שו"ת מהר"י, דרשות צפנת פענח עה"ת, וכן כתב על מסכתות שבת, קדושין, וכתובות. והחיד"א כתב עליו בשם הגדולים בערכו (מערכת גדולים אות י' סימן קל"ו): בודאי דלא זכה לכתרה של תורה להיות כוליה תלמודא כמאן דמנח בכיסתיה ולהרביץ כל כך תורה ולחבר כל כך ספרים עמוקים, אם לא קדמה לו יראת חטא ועונה וחסידות, עכ"ל לחיד"א על המהר"ט.

¹¹ שבת פ"ח ע"ב: ואמר רבי יהושע בן לוי: כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא יצתה נשמתן של ישראל, שנאמר נפשי יצאה בדברו. ומאחר שמדיבור ראשון יצתה נשמתן, דיבור שני היאך קיבלו: הוריד טל שעתיד להחיות בו מתים, והחיה אותם.

לעיל), דנפשות הגרים עמדו במעמד הר סיני. ונמצא שמאז הימים נפש זו עמדה ונשאת במעמד הנפלא של הר סיני, אלא דאשתהווי אשתהי עד הזמן הזה, ושפיר אמרו גר שנתגייר, עכ"ד [החיד"א].

וזה לשון קדשו דרבינו הרמ"ע [מפאנו] (עשרה מאמרות מאמר אם כל חי ח"א סימן ד') ואמנם במשמע המינוי [בתיבת זה' פקד את שרה²] פשוט ומבואר, שכשם שנתמנה אברהם אב המון גוים, כך היתה שרה אמנו אם כל חי, פירוש אם לכל איש חי – אלו הצדיקים שאפילו כמיתתם קרויים חיים, וכל גרים העתידים להתגייר בכלל הזה, עכ"ל"ק.

[סיכום הרב בתשובתו]

ומסתמא כמו שהגרים נקראים חיים עבור צדקתם, לזאת גם כמותם נקראו חיים, מסתמא יזכו ג"כ לתחיית המתים. עכ"ל הרב יצחק וייס אב"ד וורבוי זצ"ל הי"ד.

---

¹² בעשרה מאמרות בתחילת המאמר אם כל חי מביא את הפסוק זה' פקד את שרה. בתחילת פרק ג' כתב וזלה"ק: פקד הפועל הזה משמעו השגחה, ומנין וציווי ומנוי... ובפרקנו (פרק ד') אותו הביא השיח יצחק כתב וזלה"ק: ...ואמנם במשמע המנוי פשוט ומבואר כשם שנתמנה אברהם וכו' (כמובא בדברים לעיל) ומבאר היד יהודה (אחד המפרשים לספר עשרה מאמרות): מפרש 'פקד' מלשון מינוי שה' מינה את שרה להיות אם לכל זרע ישראל והנלוים אליהם כמו שנתמנה אברהם...